

ACC. N:R. M. 7119: 1-5.

Landskap: Lhåne Upptecknat av: Annette Lonesson
Härad: Frosta Adress: Sjöunge
Socken: Ö. Sjöunge Berättat av:
Uppteckningsår: 1941 Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Fl. IV: 28.

Svar på fråget. 28

Eldstadens placering

Eldstadens utseende

Omändringen.

Den vanligast bynen av eldsfäder.

Tiden för omändringen.

Skriv endast på denna sida!

Aron
2.

ACC. N:R.

M. 7119 : 1.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Annette Lomesson
 Härad: Frosta Adress: Åsänge
 Socken: Ö. Åsänge Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1941 Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Boningshusets huvudeldstäder, matlagningshärden och bakugnen var alltid mitt i huset. Di gamla som är döda för länge sen tala om de eldstaden var mitt i stugan. De var ryggästuga, mitt järn golvet, de var jordgolvet, var en håla i jorden, där var hälden. Så var där öppning i taket som rök gick ut om, rökgång.

En gammal tala om, när hon fjärra, således för en 100 år sen ungefär di ha glöder järn golvet i stugan, och satte järnet över och stekte fläsk, ären annat.

Men sen flytta di eldstaden till en vägg, de var ju alltid en innenvägg.

Men huswide under den tid, sen di flytta eldstaden från golvet till en vägg, och de blev bruk med sättugnar, di då haft sådana eldhärdar som i förra besta kan jag ej reda ut. Att de var murade öppna eldstäder med skorsten de var de. De är de dröliga att de var så, sen di börja med loft, ryggästugerna gick ut.

Jag vet ju gamla tala om, som di sa, husrönger som di hade för i kien, där köllna di i öppna skostainen. Di sa, håla stuan va svart an rög.

De var ju så låga stuger så om man knapp kunde gå sak. De var riktiga kejer.

Un. II: 1. 28

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7119:2

Landskap: Skåne Upptecknat av: Annette Jonsson
 Härad: Frosta Adress: Åsjuinge
 Socken: Ö. Åsjuinge Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1991 Född år _____ i _____

Den på bild 1 är ju den som i vanligaste fall har varit här. I åtminstone så långt jag kan få reda på tillbaka har eldstaden i stugorna varit vid den väggen intill köket, innanför stugdörren. I köket, den öppna eld härden var ju mitt i huset, de var ju skorstenen. Eldhärdens var ju alltid så anordnad så rökången gick ut i skorstenen. Men jag vet, och kan också minnas i gamla hus, de gamla järnspisarna som var inlöst med s.k. fyrbål. De var nästan runda, där var ju ringar så de kunde koka på dem. Men de var ju inte murade inuti utan de var endast järnet. Den ställdes ett stycke från väggen, så var ett rör från spisen och ut genom väggen i skorstenen. De var dels för att de kunde sitta kring dem och dels ett röret värmdes något från sig, annars drog ju allt ut i skorstenen. Men i bättre horn, bondgårdar har ju varit sätthugnar. Men innan sätthugnarne kom till allmoget skall de ha en öppen eldstad. De är i varje fall mycket långt tillbaka. De som var något försigkomna murade en rökstök, s.k. murning inne i från golvet och upp, om de elda utifrån i köket så värmdes den.

Skriv endast på denna sida!

2

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

ACC. N:R. M. 7119:3.

Landskap: Phäne Upptecknat av: Annette Lönsson
 Härad: Frosta Adress: Åsänge
 Socken: Ö. Åsänge Berättat av: _____
 Uppteckningsår: 1941 Född år _____ i _____

3

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Så långt tillbaka som 1850 har eldstäderna varit placerade vid köksväggen. På flera ställen sattes in järnspis framför sätthugan i stugan. De är omkring 60 år sen spisar med stekugan blev. I bättre hem sattes ju en sådan spis i köket. Eftersom här blev mera järnspisar, särskilt av di höge med dörrar, så där var värmedörrar, di var ju stora och betydliga. Di skaffa allmoget sådana i stugorna. Så kunde di ju få eldstäder i flera rum. Men eldstäderna var ju alltid så placerade så di med rörgång gick ut i skorstenen. En typ som di börja med för omkr 50 år sen, var om di ville ha eldstad i ett par rum utanför köket, så lät di rör gå av de ene rummet genom de andra och ut i skorstenen. Eldstaden vid gaveln har varit ett onödiga fall. De kan ha varit i så fall, att en eldstad varit murad på en ända av längan och sen när del blivit rivet, men di lätit skorstenen stå med eldstad. Här finns ju ännu skräffall av sådana eldstäder. Här har ju funnits hus, som di ju ställt spisen ett stycke ut i stugan, och ställt ett rör ut om förskott för rökens

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

No. 7119:4.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Annette Larsson
 Härad: Fresta Adress: Sjövinge
 Socken: Ö. Sjövinge Berättat av:
 Uppteckningsår: Född år i

7

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Di gamle böningshusen var nästan alltid tvärs om längan. Där var alltid dörr-
 emellan stugan och köket. Först i tiden var di mycket mer angelägna om att ha
 dörrar överallt än nu. Och att ha dörrarne väl stängda, inder värmen skulle dra ut.
 Men i hus med liten inredning, och köket var som förstuga, så emellan skorstenen
 och den vägg som ledde till uthuset var en smal gång, så att bak om bakugnen
 var spis kammar. Där var ingen dörr. En viss mändring skedde innan 1900
 då di ändra om i så fall, att di satte kokspisar i köket. Di gjorde stugorna
 i ordning, så blev köken åtminstone om sommarens daglig stuga.

Di gamle sättugnarne är ju kvar på flera ställen.
 Här var ju för i tiden murare som murade in ugnar. Skulle di ha eldstad
 på fler ställe i böningshuset murades skorsten. Innan 1900 var här di som mura
 en skorsten på loftet, och upp, den gick ej ifrån golvet. Så sattes eldstad
 med rör genom loftet, men de var förenat med eldfara, d. s. här ingen nu gör.
 Mång olycker skedde också vid eldsväder med sådana skorstenar när di rasa,

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7119:5.

Landskap: Skåne Upptecknat av: Emmette Larsson
 Härad: Frosta Adress: Åspinge
 Socken: Ö. Åspinge Berättat av:
 Uppteckningsår: 1941 Född år i

5

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

De brukas ju i stor utsträckning, att om sommaren di flyttar kökspisar ut om sommaren. På di ställe som di har kökspisar i stugan har di sett den i köket om sommaren. De är ju fransett denna senaste tidens köksinredning. Men di som har eldstäder efter tiden innan, och omkring 1900 flyttar spisar på så sätt. Då kan di sätta in spisar var som helst, di arurer en värmeste som värdeledningen går ut i. Omändringen av eldstäder bland allmogen har blivit mest sen de bleo i bruket med kökspisar. Sen skulle alla ha sådana, di var praktiska, kokkärten blev renare än som i öppen skorsten. Och så fick di mer nytta av värmen. Efter hand som nyare typer av spisar kom i handeln flyttades di gamla i köket, så sattes nyare in i stugorna. Och så av den senaste typen i finrum. De är mest typen av spisar som gjort ändringen. Men här fanns ställe som så sent som 1920 gj hade kökspis med stekugor. I stugan var stekugor, och i köket öppen skorsten, på en skåp var inmurad en skiva med tyghål, och ringar, så den anses som kökspis.

Skriv endast på denna sida!